

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon

Olav Malmedal, 61 26 61 41

Melding til ny 420kV kraftledning - 2 nye transformatorstasjoner Statnett SF - Lillehammer - Gran - merknader til høring

Vi viser til brev av 27. mars 2023 hvor melding for ny 420 kV linje Lillehammer – Gran, og to transformatorstasjoner er sendt på høring. I samme forsendelse er også konsesjon på ny transformatorstasjon i Skyberg i Gjøvik på høring. Uttalelsen til konsesjon for Skyberg transformatorstasjon kommer i eget brev.

Bakgrunn

300 kV-linja Fåberg-Ulven er i dårlig stand og må fornyes. Det er derfor lagt fram melding for en ny 420 kV-linje fra Lillehammer til Gran med tilhørende transformatorstasjoner, samt omlegging av tilførselsledninger i Lillehammer. Strekningen fra Gran til Oslo vil bli sett på i en seinere fase.

Konsekvensutredning av omleggingen av regionalnettet inn mot de nye transformatorstasjonene er ikke tatt med i meldinga. Dette er tiltak som er en direkte følge av ny 420 kV linje og som kan ha betydning for alternativvurderinger. Statsforvalteren mener derfor at disse burde vært tatt med i meldinga og konsekvensutredningen.

Utbygging av 120 km med 420 kV kraftledning med tilhørende transformatorstasjoner og regionalnettstilknytting berører svært store arealer – 5000 -6000 daa. Arealer som nedbygges med transformatorer og master blir varig omdisponert, mens skogarealer som ryddes for skog går ut av skogproduksjon og vil dermed få en redusert effekt på CO₂-binding. Tiltaket vil berøre mange nasjonale hensyn og vil til dels være i direkte konflikt med mange av disse. Meldinga har i liten grad synliggjort de ulike nasjonale hensyn som tiltaket kan komme i berøring med.

Konsekvensutredningsforskriften § 14 stiller opp krav til hva meldinga skal inneholde, og den legger blant annet føringer for hva som skal konsekvensutredes og hvordan. I det etterfølgende vil vi kommentere på de områdene som Statsforvalteren har ansvar, og hvor vi mener at det er behov for å utfylle meldinga.

Arealutnytting

I all utbygging må en sikre en høy arealutnytting. Ut fra klimahensyn, jordvern, sikring av produktive skogarealer og ikke minst naturmangfold er det viktig at en ikke tar mer areal enn det som er strengt nødvendig til formålet. I meldinga er det ikke angitt noe arealstørrelse til transformatorstasjonene, men ut fra arealforbruket som det er lagt opp til rundt Skyberg transformatorstasjon, synes det ikke å være tatt hensyn til en akseptabel arealbruk. Statsforvalteren forventer at det legges vesentlig mer vekt på å redusere arealforbruket, Fører tiltaket til nedbygging av dyrka jord må det utredes alternativer som ikke medfører omdisponering av dyrka jord.

Lågendeltaet naturreservat og fuglefredningsområde

Det omtales i meldingen at flere interessenter har uttrykt et sterkt ønske om å redusere Statnetts fotavtrykk i området, for å frigjøre plass til ny E6 og ny næring, og for å redusere miljøinngrepene i Lågendeltaet naturreservat.

Slik situasjonen er i dag i Lågendeltaet har Statnett totalt fire 300 kV linjer gjennom de to verneområdene:

- Én trase for linjene Øvre Vinstra – Fåberg og Nedre Vinstra – Fåberg. Denne går gjennom både fuglefredningsområdet og naturreservatet.
- Én trase for linjene Fåberg – Ulven og Fåberg – Røykås. Denne går gjennom naturreservatet over Våløya (regulert for ny E6).

Finnsvea

Stasjonsplasseringen på Finnsvea innebærer at begge de ovennevnte traseene består gjennom verneområdene, men med kun én linje i stedet for to (Nedre Vinstra – Fåberg og Fåberg – Ulven blir fjernet fra verneområdene). Man må også trekke de to 300 kV-linjene fra Vang og Rendalen over Lågen rett nord for naturreservatgrensa. Man får altså en helt ny høyspenttrase i en særdeles viktig trekkroute for fugl. Selv om den ligger rett utenfor verneområdet påvirker den de samme funksjonene som vernet er opprettet for å ivareta. I tillegg må antall regionalnettsledninger øke gjennom verneområdene.

For å vurdere dette alternativet i sin helhet er det nødvendig at konsekvensutredningene beskriver planene for de to gjenværende 300 kV-linjene gjennom de to verneområdene og når eventuelle endringer skal skje. I denne sammenheng er det også av interesse å vite hva planene er for de to 300 kV-linjene som må krysse rett nord for naturreservatet. Der disse to ledningene krysser vassdraget og de vassdragsnære områdene krever Statsforvalteren utredning av jordkabler. I tillegg må vi få en oversikt over hva Finnsvea-alternativet utløser av nye kryssinger med regionalnett gjennom verneområdene, og hvilke avbøtende tiltak som er mulige ut over å bare merke linjene med fugleavvisere. Også her vil det fra vår side være naturlig å påpeke jordkabler som et mulig tiltak. Regionalnettsledninger regnes gjerne som minst like ille for fugl når det gjelder kollisjons- og elektroklusjonsrisiko som de store høyspentlinjene.

Når de to høyspentlinjene Fåberg-Ulven og Nedre Vinstra-Fåberg saneres, vil det fortsatt ligge en høyspentlinje igjen i hver trase. Forskjeller for barriere- og fragmenteringseffekter ved fire kontra to kraftledninger må derfor utredes.

Vi gjør oppmerksom på at bygging av nye kraftledninger i verneområdet kun kan skje i sammenheng med andre tiltak på ledningsnettet som vesentlig forbedrer den økologiske tilstanden i området (jf. behov for nye kryssinger over verneområdene av regionalnettet).

Hovemoen

Stasjonsplassering på Hovemoen innebærer ifølge meldingen at alle fire, eksisterende høyspentlinjer gjennom verneområdene består, men i tillegg kommer en anleggsfase og oppgradering der Fåberg-Ulven går fra 300 til 420 kV.

Det er ikke meldt kabling i bru over Lågen. Med henvisning til Stortingsmelding 14 (2011/2012) forklares det at hovedregelen for høyspentlinjer er luftspenn, og kabling er unntaket. Slik unntak kan kun gjøres der luftledning er teknisk vanskelig eller umulig, eller dersom ekstrakostnaden for kabling av en begrenset delstrekning kan forsvares med at det gir særlige miljøgevinster sammenlignet med luftledning og/eller en begrenset strekning med kabling kan gi en vesentlig bedre totalløsning alle hensyn tatt i betraktning. Statnett har ikke funnet at kabling i bru over Lågen hører hjemme under noen av disse unntakene fordi dagens ledningstraseer opprettholdes og dermed medfører tilnærmet uendret konsekvens for verneområde i driftsfasen, selv om anleggsfasen kan medføre større ulemper for reservatet. For at det skal være aktuelt å bygge kabel fremfor luftledning i dette området, forklarer Statnett at den høye ekstrakostnaden må veies opp av gevinsten ved reduserte naturinngrep eller andre ulemper. De påpeker samtidig at det er verdt å merke seg at en eventuell kabel også vil innebære inngrep i naturen i form av ryddet kabeltrasé med permanent vei ved siden av Hovemoen og et stykke oppover mot Ramnumsætra, i tillegg til at kabel vil innebære relativt store muffeanlegg og reaktor-anlegg på begge sider av Lågen der luftledning går ned i kabel.

Anleggskonsesjoner for overføring eller omforming etter energiloven er ikke underlagt plan- og bygningsloven. Statsforvalteren er likevel forundret over meldingens fravær av å se høyspentlinjene over Våløya i sammenheng med mulig ny E6 i den samme traseen. Tiltaket skal vurderes etter naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning. Meldingen beskriver riktig nok at regjeringen har besluttet å utrede endring av forskrift om fredning av Lågendeltaet naturreservat slik at ny E6 kan føres frem i tråd med vedtatt reguleringsplan for strekningen E6 Roterud-Storhove. Men likevel hevdes det at situasjonen for vernet vil være nærmest uendret med en oppgradert Fåberg-Ulven som luftspenn. Det blir den selvsagt ikke hvis vi får ny E6 i samme trase. Et særdeles viktig premiss for å føre frem ny E6 over Våløya har fra Statsforvalterens side hele tiden vært at en bytter ut ett stort inngrep med et annet – det vil si alle kraftlinjer over Våløya må innen rimelig tid fjernes som luftspenn mot at ny E6 føres frem i samme trase. Det har også blitt klarert fra både Statnett og Nye Veier at begge høyspentlinjene kan kables i en ny bru.

Statsforvalteren krever på bakgrunn av dette at kabling i bru konsesjonsmeldes og utredes på lik linje med de andre alternativene. Vi er opptatt av å kunne veie ulemper ved en slik kabling med muffestasjoner etc. mot fordelene det vil være å få fjernet Fåberg-Ulven som luftspenn hvis vi får ny E6 over Våløya. Hvis Fåberg-Røykås-linjen skal bestå eller oppgraderes til 420 kV må også denne kables innen rimelig tid (jamfør omtale under Finnsvea-alternativet om behov for å få oversikt over planen for samtlige høyspentlinjer i området).

Selv om konsesjoner etter energiloven ikke er underlagt plan- og bygningsloven vil anleggsvirksomheten som kreves for å oppgradere Fåberg-Ulven linjen til 420 kV luftspenn være underlagt verneforskriften. Det må avklares tidlig i prosessen om det er hjemmel i verneforskriften til å gi en slik dispensasjon eller om slike tiltak krever en endring av verneforskriften. Vilårene for å kunne gi dispensasjon er at tiltak må være en «vesentlig samfunnsinteresse» og «nødvendig», jf. naturmangfoldloven § 48. For å dokumentere at tiltak er nødvendig må alle realistiske alternativer være utredet. Meldingen som er på høring synes ikke å ta høyde for dette.

I den pågående høringa av revisjon av vernet i Lågendeltaet for fremføring av ny E6 i tråd med vedtatt reguleringsplan, har Statnett spilt inn at verneforskriften må endres også for deres

installasjoner. Det ønskes et generelt unntak fra vernebestemmelsene for oppgradering og fornyelse av ledningsnett som følge av denne konsesjonsprosessen, men også generelt på transmisionsnett både i og inntil verneområdene. Dette er endringer som ikke har vært på høring nå, og som derfor må vurderes ved senere revisjoner av vernet i Lågendeltaet. Vi ser at slike revisjonsprosesser kan komme i forbindelse med prosessen med miljøforbedrende tiltak for ny E6, men også eventuelt konsesjonsbehandlinger som denne, eller det kommende forvaltningsplanarbeidet.

Andre, ikke meldte alternativ til plassering av transformatorstasjon

På bakgrunn av ovenstående mener Statsforvalteren at det er uheldig at det ikke er meldt flere alternativer til plassering av transformatorstasjon på Lillehammer. For eksempel hadde det vært nyttig å få utredet alternativet med Ramnumsætra og om det med dette kunne vært mulig å helt fått fjernet luftspenn av høyspentlinjer gjennom verneområdene i Lågendeltaet. Det fremstår litt uklart for oss om Ramnumsætra har blitt silt ut på grunn av store kostnader eller andre hensyn. Det er omtalt utfordringer med atkomst for transformatorer uten at det er sagt noe konkret om hvilke krav det er til atkomst. Det burde vært synliggjort på en bedre måte der det er påberopt utfordringer med atkomst. Vi ber om at det blir sett mer grundig på alternative plasseringer av transformatorstasjonen.

Som nevnt over, må andre, mulige alternativer som ikke berører verneområdene i rimelig grad være utredet og ev. avklart som uaktuelle.

Ny E6 og miljøforbedrende tiltak og avbøtende tiltak knyttet til denne meldingen

Samtidig som det foregår en prosess omkring en mulig grenseendring og forskriftsjustering av Lågendeltaet naturreservat for å føre frem ny E6 i trase vedtatt gjennom reguleringsplan, utreder vegmyndighetene miljøforbedrende tiltak som skal veie opp for ulempene med ny veg. Å få fortgang i fjerningen av luftspenn over Våløya er etter vår mening ett av de tre mest sentrale miljøforbedrende tiltakene som bør vedtas før en godkjenner ny E6 over Våløya. Det foreligger etter det vi er kjent med allerede en avtale mellom Statnett og Nye Veier om at sistnevnte skal ta merkostnadene med dette.

Statsforvalteren vil understreke at det finnes flere tiltak knyttet til ledningsnett over Lågendeltaet som kan være aktuelle å se på som miljøforbedrende tiltak i tillegg til kabling i bru. For Hovemoen-alternativet vil vi spesielt peke på at en må utrede kabling av både Fåberg-Ulven men også Fåberg-Røykås-linja (som ikke er konsesjonsmeldt nå). For Finnsvea-alternativet kan kabling eller flytting ut av verneområdene av luftspennene til Fåberg-Røykås og Øvre Vinstra-Fåberg være aktuelle tiltak for å veie opp for ulempene en får både med nytt luftspenn rett nord for reservatgrensa, men også ny E6 over Våløya. I tillegg må Finnsvea-alternativet utformes slik at regionalnettet kan føres frem uten ulemper for verneområdene i Lågendeltaet. Hva av dette som hører hjemme under miljøforbedrende tiltak knyttet til ny E6, og avbøtende tiltak for konsesjonstiltaket, må avgjøres på et overordnet nivå.

Når vi først omtaler prosessen med ny E6 og miljøforbedrende tiltak vil vi til slutt nevne at den ikke meldte østlige ledningstraseen over Gausa (figur 9 i meldingen), krysser over både Gausa og en svært viktig naturtype. Dette området er av flere spilt inn som et aktuelt restaureringsområde under temaet miljøforbedrende tiltak.

Andre naturverdier

Bortsett fra ovennevnte forhold i Lågendeltaet ser de meldte alternativene forholdsvis greie ut. Dette gjelder også for de andre alternativene som beskrives, men som ikke er meldt for konsesjon. Vi tror en vil kunne utforme tiltaket med hjelp av justeringer og avbøtende tiltak slik at en unngår større konflikter med spesifikke, viktige naturverdier. I denne sammenheng er nærhet til Øytjernet naturreservat allerede nevnt i høringsdokumentet, og vi forutsetter at linja planlegges for å ikke berøre naturreservatet, inkludert nødvendig ryddebelte. Vi kan per dags dato ikke se at de meldte traseene og stasjonene er i direkte konflikt med noen områder tilbudt gjennom frivillig vern av skog ordningen, eller annet nytt vern gjennom oppdraget om bevaring av verdifull natur.

Vi ber om et spesielt fokus i utredningene på den sterkt truede hengelaven huldrestry som har sitt kjerneområde i denne regionen og er høyt prioritert i skogvernsammenheng. I tillegg nevner vi Ringsjøen i Snertingdalen. Dette er en rik kulturlandskapssjø med et delta i vest. Lokaliteten er et viktig hekke- og rasteområde for våtmarksfugl, bl.a. de truede artene horndykker, storspove, vipe og myrrikse. Det er også registrert en svært viktig naturtype på Hovemoen som vi vil nevne fordi det i høringsdokumentet sies at det ikke finnes viktige naturtyper her. Dette er kun eksempler, og er ingen fullstendig gjennomgang fra vår side. I tillegg til åpen tilgjengelig miljøinformasjon som Naturbase og Artskart, må utreder be om innsyn i databasen for sensitive artsdata fra Statsforvalteren. Sensitive arter er allerede nevnt i høringsdokumentet slik at dette ser ut å være planlagt ivaretatt.

En stor påvirkning av det meldte tiltaket vil komme på et landskapsøkologisk nivå, og det er viktig å utrede konsekvensene av barriere- og påfølgende fragmenteringseffekter. Dette ser ut til å være ivaretatt i forslag til utredningsprogrammet. Vi ber om at det vurderes spesielt om det er best å samle linjene til én, bred korridor parallelt med eksisterende Fåberg-Røykås, eller om det er bedre å ha to ulike, men da smalere korridorer.

Når det kommer til vurderinger omkring samlet belastning som beskrevet i pkt. 9.5.4.4, mener vi det blir for snevert å bare ta hensyn til eksisterende og planlagte vassdrags- og energiltak i området. En må på et rimelig nivå også ta hensyn til eksisterende og planlagte andre tiltak av vesentlig betydning, jamfør omtale over om å se ny E6 i sammenheng med det meldte tiltaket i Lågendeltaet naturreservat.

Jord- og skogarealer

En ny 420 kV ledning mellom Lillehammer og Gran med transformatorstasjoner, vil beslaglegge store arealer produktiv skog. Innlandet fylke satser på skog- og trebruk som næring og er derfor opptatt av at produksjonen av skog holdes oppe og at produksjonsgrunlaget bevares. Skogen har slik sett en langt større betydning enn bare tømmerverdien. Skogbruk skal etter gjeldende håndbok V712 fra Vegdirektoratet vurderes som en prissatt konsekvens. Det er viktig at alle verdier blir synliggjort og at grunlaget for beregningen kommer fram. Mellom anna må det lages en oversikt over skogareal som beslaglegges til ny kraftlinje fordelt på bonitet, og det årlige tap av skogproduksjon som følge av kraftlinjen må komme fram i konsekvensutredningen. For areal som bygges ned må det også lages en egen arealoppgave som viser hva slags areal som bygges ned og til hvilke formål, fordelt på dyrka areal (fulldyrka, overflatedyrka og innmarksbeite), dyrkbart areal og skogareal fordelt på bonitet, og myr.

Statsforvalteren vil også peke på skogens betydning i klimasammenheng og den effekten redusert skogproduksjon har for at vi skal nå våre klimamål. Meldinga må ta inn at klimaeffekten av nedbygging av arealer og tapt skogproduksjon i klausuleringsbeltet må utredes.

Det er viktig at medgått areal til stasjoner og kraftgate dokumenteres grundig og ikke blir større enn høyst nødvendig. Statsforvalteren i Innlandet vil derfor be om at tas inn at trasevalg skal optimaliseres med hensyn på samlet arealforbruk, der også avgang av arealer til skogproduksjon inngår som en viktig faktor.

I meldingen går det også fram av avsnitt 8.5 at mastetyper har betydning for krav til ryddebelte og dermed medgått skogareal. Statsforvalteren ber derfor om at det ikke bare er landskapshensyn som vurderes i valg av mastetype, men også hensynet til hvor mye skogareal som går med som ryddebelte og hvordan ulike valg vil påvirke resultatet.

Når det gjelder trasevalg, så vil bredde av ryddebelte og hvordan kanten i ryddebelte settes i høye bestand av produktiv skog, der bestand har mer en bestandsstabilitet enn enkeltrestabilitet, ha betydning i et naturfareperspektiv. Statsforvalteren bemerker at valg av linjetrase og utforming av ryddegater også bør vurderes i et naturfareperspektiv.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Sikkerhet og beredskap er omtalt i kap. 9.5.9 i utredningsprogrammet. Her redegjøres det blant annet for at risiko for, og konsekvenser av naturskade på anlegget skal vurderes og om anleggene, eller skade på anleggene, kan utgjøre en sikkerhetsrisiko for samfunn eller miljø. Ekstremværhendelser, skred- og flomfare, ising, tilgang til anleggene i ekstraordinære situasjoner er blant tema som skal vurderes. Framgangsmåte for disse vurderingene er beskrevet.

Under kap. 9.5.8 *Forurensing og klima* er det blant annet beskrevet krav til utredning om risiko for forurensing av grunn, herunder virkninger for eventuelle drikkevanns- og reservevannkilder. Tiltak for å forhindre forurensing til bl.a. drikkevannskilder og vassdrag skal ifølge utredningsprogrammet beskrives. Vi påpeker at utredning om dette må tillegges vekt fordi transformatorstasjonen på Hovemoen er foreslått lagt innenfor området for Lillehammers grunnvannsforsyning. Vi viser til konsesjonssøknaden for Skyberg transformatorstasjon og våre kommentarer til denne når det gjelder sikring mot forurensing av grunnen. Utredning om sikkerhet for vannforsyningen bør også inngå i kapitlet om sikkerhet og beredskap. Vi legger til grunn at det av hensyn til å sikre faglige vurderinger om sikkerhet for grunnvannsforsyningen blir innhentet uttalelse fra Mattilsynet.

Selv om denne søknaden behandles etter energiloven, anbefaler vi at samfunnssikkerhets- og beredskapsmessige forhold dokumenteres i form av risiko- og sårbarhetsanalyse slik det er krav for arealplaner i henhold til plan- og bygningsloven. Vi anbefaler metoden for slik analyse som er beskrevet i veileder *Samfunnssikkerhet i kommunens arealplanlegging* som Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap ga ut i 2017.

Vi gjør ellers oppmerksom på at i lia øst for E6, der det er foreslått å legge om linjene Rendalen - Balbergskaret og Vang - Balbergskaret, er det med bakgrunn i føringer fra NVE, lagt begrensninger på hogst av skog for å beskytte E6 mot ras. Vi forutsetter at dette hensyntas både i meldinga, konsekvensutredningen og i det videre arbeidet med alternativvurderinger.

Med hilsen

Anne Kathrine Fossum (e.f.)

Jørn Karlsen

kommunal- og samordningsdirektør

avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Øyer kommune	Postboks 4	2637	ØYER
Vestre Toten kommune	Postboks 84	2831	RAUFOSS
NYE VEIER AS	Kjøita 6	4630	KRISTIANSAND S
Statens vegvesen	Postboks 1010 Nordre Ål	2605	LILLEHAMMER
Innlandet fylkeskommune	Pb. 4404	2325	HAMAR
Lillehammer kommune	Postboks 986	2626	LILLEHAMMER
Mattilsynet	Postboks 383	2381	BRUMUNDDAL
Gjøvik kommune	Postboks 630	2810	GJØVIK
Gran kommune	Postboks 41	2714	JAREN
Søndre Land kommune	Hovsbakken 1	2860	HOV